

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

25.03.2022. Nr. 1-8/5

Saeimas Juridiskā komisija
juridiska.komisija@saeima.lv

Par likumprojektu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.1323/Lp13)

Saeima 2022.gada 24.februārī pirmajā lasījumā pieņēma likumprojektu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.1323/Lp13) (turpmāk – Likumprojekts), nosakot priekšlikumu iesniegšanas termiņu līdz 2022.gada 26.martam.

Ievērojot minēto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 1. un 4.punktu, 12.panta 8.punktu un Saeimas kārtības ruļļa 95.panta pirmās daļas 8.punktu, tiesībsargs lūdz Saeimu pieņemt un izvērtēt tiesībsarga priekšlikumu Likumprojektā.

Papildināt Kriminālprocesa likuma 631.pantu ar piekto daļu šādā redakcijā:

“(5) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa pieņem lēmumu par rajona (pilsētas) tiesas lēmuma atcelšanu un materiālu nosūtīšanu jaunai izskatīšanai, ja rajona (pilsētas) tiesas lēmums izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu neatbilst šā likuma 630.panta pirmajai un otrajai daļai, vai lēmumā pieļauts šā likuma pārkāpums, kas katrā ziņā izraisa lēmuma atcelšanu. Lēmums nav pārsūdzams.”

Likumprojekta 43.pants paredz papildināt Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 631.pantu ar ceturto daļu šādā redakcijā: “Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai, ja rajona (pilsētas) tiesas nolēmums neatbilst šā likuma 630.panta pirmajai un otrajai daļai. Lēmums nav pārsūdzams.” Attiecībā uz šo grozījumu Likumprojekta anotācijā norādīts, ka papildinot KPL 631.pantu ar ceturto daļu, tiks noteikta vēl viena apgabaltiesas rīcība, izskatot sūdzību vai protestu. Proti, gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu vai lietas izbeigšanu, nav ievērojusi visus KPL 630.panta pirmajā un otrajā daļā minētos nosacījumus, apgabaltiesa var atcelt tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai. Tādējādi tiek nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs, nodrošinot taisnīgu procesu. Piemēram, gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu, nav izvērtējusi pierādījumus, šobrīd apgabaltiesa var pieņemt tikai divus lēmumus – atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu vai izbeigt procesu – tādējādi veidojas situācija, kad lieta pēc būtības tiek vērtēta tikai vienā instancē. Lai minēto situāciju novērstu, ir nepieciešams veikt

grozījumus, nosakot apgabaltiesai vēl vienu rīcību, izskatot sūdzību vai protestu, tādējādi nodrošinot taisnīgu procesu.¹

Tiesībsargs piekrīt Likumprojekta anotācijā paustajam, ka ar šo grozījumu apgabaltiesai, izskatot sūdzību vai protestu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, tiks piešķirtas tiesības taisīt jaunu līdz šim KPL neregulētu lēmumu, proti – atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai. Kā secināms no piedāvātā grozījuma, tad šādu rīcību apgabaltiesa varēs piemērot gadījumos, ja rajona (pilsētas) tiesas nolēmums neatbilstu KPL 630.panta pirmajai un otrajai daļai.

KPL 630.panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka: “Izskatot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu, tiesai jāizlemj: 1) vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu; 2) vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs; 3) vai kādai personai ir likumīgas tiesības uz mantu; 4) rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu. Ja tiesa atzīst, ka mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu nav pierādīta vai mantas izcelsme nav noziedzīga, tā pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.” Līdz ar to apgabaltiesa atbilstoši piedāvātajam grozījumam varēs atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai, ja rajona (pilsētas) tiesas lēmums neatbilst kādam no KPL 630.panta pirmajā vai otrajā daļā ietvertajam nosacījumam. Piemēram, rajona (pilsētas) tiesa lēmumā nebūs norādījusi ziņas par to, vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs, kāda ir rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu, vai rajona (pilsētas) tiesa nebūs pienācīgi izvērtējusi pierādījumus par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu. Tāpat varētu pastāvēt situācijas, kad rajona (pilsētas) tiesas lēmums ir atceļams un materiāli nosūtāmi izskatīšanai no jauna, ja rajona (pilsētas) tiesas lēmums izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu būtu pamatots ar kādiem procesuāliem pārkāpumiem. Attiecībā uz pēdējo no piemēriem ir skaidrs, ka tas novērstu Likumprojekta anotācijā norādīto problēmu par nepieciešamību nodrošināt personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs. Ja rajona (pilsētas) tiesa lēmumu par procesa izbeigšanu pamatotu tikai ar procesuāliem pārkāpumiem, varētu atzīt, ka lieta pēc būtības nav skatīta rajona (pilsētas) tiesā, attiecīgi tikai apgabaltiesai nodrošinot lietas izskatīšanu pēc būtības. Tomēr attiecībā uz pārējiem piemēriem tiesībsargam nav skaidrs, kāda ir tieši to ietekme uz lietas izskatīšanu pēc būtības. Proti, jau šobrīd rajona (pilsētas) tiesa, izlemjot KPL 630.panta pirmajā daļā ietvertos nosacījumus, kā arī procesā iesniegtos pierādījumus, lietu skata pēc būtības. Tādējādi nav pareizs Likumprojekta anotācijā norādītais, ka ar šiem grozījumiem tiks vispārīgi nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs. Uz minēto aspektu tiesībsarga pārstāvis norādīja jau šā gada 2022.gada 15.februāra Juridiskās komisijas sēdē.²

Tiesībsargs vērs uzmanību, ka minēto grozījumu pieņemšanas rezultātā apgabaltiesai tiktu noteikta vēl viena rīcību, izskatot sūdzību vai protestu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, vienlaikus saglabājot tiesības lemt par mantu tajā pašā kārtībā, kas ir pastāvējis līdz šim. Proti, KPL 631.trešā daļa paredz, ka, izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630.pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams. Līdz ar to apgabaltiesai, konstatējot pārkāpumus rajona (pilsētas) tiesas lēmumā, kopumā tiktu piešķirtas tiesības taisīt trīs dažāda veida lēmumus: 1) atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu (KPL 630.panta pirmā daļa), 2) atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un

¹ Likumprojekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1493B4CCDCBD851EC22587DB0029DF4D?OpenDocument>.

²Sk.[https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/072a317ab9fba2e2c22587e40057f6aa/\\$FILE/PR_2022_02_15_10_00_JK.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/072a317ab9fba2e2c22587e40057f6aa/$FILE/PR_2022_02_15_10_00_JK.pdf).

izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu (KPL 630.panta otrā daļa), vai 3) atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai (Likumprojekta grozījums KPL 631.pantā, to papildinot ar ceturto daļu). Ja attiecībā uz trešo no lēmuma veidiem būs noteikts, ka to varēs piemērot tad, ja rajona (pilsētas) tiesas lēmums neatbilst KPL 630.panta pirmajai un otrajai daļai, attiecībā uz pirmo un otro no lēmuma veidiem šāds nosacījums nav paredzēts. Atzīmējams, ka šeit un turpmāk netiek apskatīts apgabaltiesas lēmums, ar ko rajona (pilsētas) tiesas lēmums tiek atstāts negrozīts.

Tiesībsargs norāda, ka apgabaltiesa šobrīd var lemt par rajona (pilsētas) tiesas lēmuma atcelšanu un mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu vai procesa izbeigšanu atbilstoši tam, kādu lēmumu lietā ir pieņēmusi rajona (pilsētas) tiesa. Ņemot vērā, ka rajona (pilsētas) tiesai savs lēmums citstarp ir jābalsta uz KPL 630.panta pirmajā un otrajā daļā noteiktajiem nosacījumiem, apgabaltiesas lēmums par rajona (pilsētas) tiesas lēmuma atcelšanu un mantas konfiskāciju vai procesa izbeigšanu jebkurā gadījumā tiks sasaistīts ar to, vai rajona (pilsētas) tiesas lēmums atbilst KPL 630.panta pirmajai un otrajai daļai.

Ievērojot minēto, apgabaltiesai pēc Likumprojektā ietvertā grozījuma KPL 631.pantā spēkā stāšanās būtu tiesības atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt vienu no trīs lēmuma veidiem atkarībā no tā, kādu lēmumu lietā būs pieņēmusi rajona (pilsētas) tiesa, kādu izvērtējumu apgabaltiesa veiktu attiecībā pret to un, kurš no lēmumiem lietā būtu visatbilstošākais taisnīga procesa nodrošināšanā.

Kā 2022.gada 15.februāra Juridiskās komisijas sēdē norādīja Tieslietu ministrijas pārstāve, tad šāds grozījums ir attiecināms uz tiem gadījumiem, kad rajona (pilsētas) tiesa nolemj izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, bet apgabaltiesa var pieņemt pretēju lēmumu, kā rezultātā manta ar apgabaltiesas lēmumu tiek konfiscēta. Tas faktiski nozīmētu, ka lēmums par mantas konfiskāciju ir pieņemts vienā instancē. Tāpēc, lai nodrošinātu tās situācijas, kad patiešām jautājums ir izvērtēts, tiek paredzēts 631.panta ceturtais daļas jaunais regulējums, ka, izskatot attiecīgo sūdzību vai protestu, apgabaltiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai. Tādējādi tiktu nodrošināts, ka rajona tiesa šo jautājumu izskata pēc būtības, un tas pēc būtības nodrošina lielāku tiesību aizsardzību.³ Tiesībsarga ieskatā šādos kā Tieslietu ministrijas piemērā aprakstītos gadījumos personai tiktu nodrošinātas tiesības uz efektīvu pārsūdzību, lai ikviena persona, pret kuru vērsta konfiskācija ar tiesas lēmumu, būtu tiesīga to pārsūdzēt augstākā instancē. Tomēr tas neizslēdz iespējamību, ka apgabaltiesa savu lēmumu varētu pamatot ar KPL 631.panta trešo daļu un tā vietā, lai materiālus nosūtītu izskatīšanai no jauna, taisītu pretēju lēmumu rajona (pilsētas) tiesas lemtajam, atzīstot mantu par noziedzīgi iegūtu. Līdz ar to personām joprojām netiktu visaptveroši nodrošinātas efektīvas tiesības uz pārsūdzību, kā to savā 2021.gada 6.aprīļa atzinumā pārbaudes lietā Nr.2020-40-4AD (sk. pielikumā) secināja tiesībsargs.

Informēju, ka tiesībsargs izskatīja pārbaudes lietu Nr.2020-40-4AD un 2021.gada 6.aprīlī sniedza atzinumu, ka Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (Direktīvas 2014/42/ES) 8.panta 6.punktā ietvertie tiesību aizsardzības pasākumi daļā, kas attiecas uz pārsūdzības tiesību nodrošināšanu atsevišķi izdalītā konfiskācijas procesā, nav pienācīgi ieviesti un pārņemti Latvijas Republikas tiesiskajā regulējumā, t.i., KPL 59.nodaļā, gadījumos, kad lēmumu par mantas konfiskāciju kā pirmā pieņem apgabaltiesa.

³Sk.[https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/072a317ab9fba2e2c22587e40057f6aa/\\$FILE/PR_2022_02_15_10_00_JK.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/072a317ab9fba2e2c22587e40057f6aa/$FILE/PR_2022_02_15_10_00_JK.pdf).

No tā attiecīgi tika izdarīts secinājums, ka attiecībā uz iesniedzēju apelācijas instances tiesas lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu kriminālprocesā bija pirmais konfiskācijas rīkojums Direktīvas 2014/42/ES izpratnē, jo rajona (pilsētas) tiesa iepriekš bija lēmusi izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Ņemot vērā, ka atbilstoši spēkā esošajam Kriminālprocesa likuma regulējumam šo lēmumu par mantas konfiskāciju nebija iespējams pārsūdzēt, iesniedzējam netika nodrošināts Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam atbilstošs tiesas process.

Par šajā pārbaudes lietā konstatēto tiesībsargs 2021.gada 9.aprīlī vērsās pie Saeimas Juridiskās komisijas un Tieslietu ministrijas, lūdzot līdz 2021.gada 14.jūnijam nodrošināt KPL 59.nodaļā noteiktā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ieviešanu atbilstoši Direktīvas 2014/42/ES prasībām. Pēc diskusijas Tieslietu ministrijas pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupas 2021.gada 10.jūnija sēdē, Tieslietu ministrija informēja tiesībsargu, ka grozījumi attiecībā uz lēmuma par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu nav nepieciešami. Savukārt Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisija 2021.gada 17.jūnijā informēja tiesībsargu, ka diskusija par KPL 59.nodaļu tiks turpināta tiklīdz tās rīcībā būs informācija par Tieslietu ministrijas pastāvīgās darba grupas Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei izvērtējumu un secinājumiem.

Kā pārbaudes lietas ietvaros tika secināts, tad no veiktajām starpinstitūciju diskusijām minētā jautājuma sakarā risinājumi, kā panākt KPL 59.nodaļas pilnīgu harmonizāciju Direktīvā 2014/42/ES noteiktajām prasībām, var būt dažādi. Piemēram, atjaunojot kasācijas instanci vai sašaurinot apgabaltiesas kompetenci.⁴

No Tieslietu ministrijas iesniegtā grozījuma KPL 631.pantā, lai gan norobežojoties no jautājuma vērtēšanas attiecībā uz Direktīvas 2014/42/ES pienācīgu pārņemšanu, secināms, ka risinājums par vēl vienas apgabaltiesas rīcības noteikšanu daļēji saskan ar iepriekš apspriesto apgabaltiesas kompetences sašaurināšanu. Tomēr kā jau iepriekš tika uzsvērts, tad šādā kā tiesībsarga atzinumā vērtētā situācijā, kad rajona (pilsētas) tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, apgabaltiesai joprojām būs tiesības atbilstoši KPL 631.panta trešajai daļai pieņemt pretēju lēmumu un atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu un konfiscēt. Turklāt jāuzsver, ka paredzētajā KPL 631.panta ceturtās daļas regulējumā tiesai tiktu piešķirtas tiesības, nevis uzlikts par pienākumu materiālus nosūtīt izskatīšanai no jauna. Līdz ar to Tieslietu ministrijas piedāvātais Likumprojekta grozījums KPL 631.pantā minēto jautājumu atrisina tikai daļēji.

Tādējādi, lai nodrošinātu ikvienas personas efektīvu tiesību aizsardzību procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ir nepieciešams noteikt, ka ikvienā gadījumā, kad rajona (pilsētas) tiesas lēmums izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu neatbilst KPL 630.panta pirmās un otrās daļas nosacījumiem, tas tiek atcelts un materiāli nosūtīti jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā. Turklāt tiesībsarga ieskatā šāda apgabaltiesas rīcība būtu attiecināma ne tikai uz tiem gadījumiem, kad konstatēta rajona (pilsētas) tiesas KPL 630.panta pirmās un otrās daļas nosacījumu neievērošana, bet arī tad, kad rajona (pilsētas) tiesas lēmumā būtu pieļauts KPL pārkāpums, kas katrā ziņā izraisa lēmuma atcelšanu. Var pastāvēt situācijas, kad rajona (pilsētas) tiesa ir pilnībā ievērojusi visus KPL 630.panta pirmajā un otrajā daļā ietvertos nosacījumus, tomēr savu lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu pieņēmusi, pamatojoties uz kādu citu, tās ieskatā, veiktu normu pārkāpumu. Piemēram, rajona (pilsētas) tiesa konstatē, ka ir pārkāpts personas tiesību ierobežošanas termiņš pirmstiesas kriminālprocesā attiecībā uz mantu, kurai uzlikts arests (KPL 389. pants), vai

⁴ Darba grupas protokoli pieejami:

[http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/\\$FILE/4_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/$FILE/4_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf).

procesa virzītājs procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav ievērojis KPL 628. pantā noteikto ar mantu saistīto personu informēšanu. Savukārt pārsūdzības ietvaros apgabaltiesai, atzīstot, ka rajona (pilsētas) tiesas vērtējums minētos jautājumus nav bijis pareizs, kas ietekmējis pareizu lietas izlemšanu, būtu pienākums rajona (pilsētas) tiesas lēmumu atcelt un nosūtīt materiālus jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā.

Ņemot vērā iepriekšminēto, tiesībsargs lūdz komisiju izvērtēt minēto priekšlikumu un papildināt Likumprojektu ar to.

Pielikumā: anonimizēta tiesībsarga atzinuma kopija pārbaudes lietā Nr. 2020-40-4AD uz 13 lappusēm.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu